

Grażyna Nawrońska, Andrzej Gołębiewski, Mirosław Marcinkowski, Tadeusz Nawroński

Elbląg - Stare Miasto, AZP 15-51/23

Informator Archeologiczny : badania 26, 118-119

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Częstochowa, st. 49-Rynek
Starego Miasta
AZP 86-48/1**

**Biuro Badań i Pomiarów Nieniszczą-
cych Krakowskiego Przedsiębiorstwa
Geodezyjnego**

Badania rozpoznawcze wykonali mgr mgr Halina Ginter, Joanna Pieczonka, Tadeusz Książek, Wojciech Antosiewicz. Sprawozdanie na podstawie dokumentacji — mgr Jacek Koj. Finansowane przez Urząd Miasta Częstochowy.

Obserwację struktur podpowierzchniowych płyty Starego Rynku radarem SIR-8 wykonano na wniosek Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Częstochowie, w związku z planowanym remontem, którego zakres przewidyje m.in. częściową niwelację fragmentu Rynku, likwidację zieleńca, zmianę nawierzchni. Analiza zapisów falowych skorelowana ze starymi planami i ikonografia ustaliła:

- strefę występowania reliktywów zabudowy w północnej części płyty Rynku (być może w tej strefie znajdował się ratusz),
- obrys dwóch budynków w południowo-wschodniej części płyty Rynku, z których jeden prawdopodobnie miał 2 piwnice (na różnym poziomie),
- prawdopodobne podziemne przejście z tych obiektów do budynku we wschodniej pierzei Rynku,
- strefę zagruzowania w północno-wschodniej części Rynku,
- strefę prawdopodobnego zachowania bruku w południowo-zachodniej części Rynku (na gł. ok. 20 cm).

Dokumentacja znajduje się w Państwowej Służbie Ochrony Zabytków w Częstochowie.

Planowane założenie wykopów archeologicznych w trakcie prac remontowych. Termin rozpoczęcia prac nieokreślony.

**Elbląg-Stare Miasto
AZP 15-51/23**

**Pracownie Konserwacji Zabytków sp.
z o. o. Pracownia Archeologii Miast
w Gdańsku**

Badania prowadzili mgr mgr Grażyna Nawrońska, Andrzej Gołębiowski, Mirosław Marcinkowski pod kierunkiem Tadeusza Nawrońskiego (autor sprawozdania). Finansowane przez Zarząd Miasta Elbląga. Trzynasty sezon badań. Miasto późnośredniowieczne i nowożytne (1237-1945).

Prowadzono badania w bloku zabudowy między ul. Św. Ducha, Wodną, Mostową, Ścieżka Kościelna. Pracami objęto wnętrza kamieniczki przy Św. Ducha 45 oraz podwórka działek przy Św. Ducha 44-46 i Mostowej 13-15. Ogólna powierzchnia badań wynosiła 565 m² (dotychczas badaniom poddano 5200 m² Starego Miasta).

W dobrze zachowanych nawarstwieniach na podwórkach odsłonięto wyjątkową jak na Elbląg liczbę poziomów konstrukcyjnych. Na podwórku działki Św. Ducha 45 było ich 9, a na sąsiednich po 6. W najstarszym poziomie odkryto system komunikacji wewnątrz bloku (drewniane uliczki) oraz relikty pierwszego rozmierzenia działek (ploty). Potwierdzają one dotychczasowe przypuszczenia o wytyczeniu większych działek, które w k. XIII w. uległy ponownemu rozmierzeniu lub podziałowi na mniejsze. Wśród typowych, ramowo-słupowych konstrukcji domów zwraca uwagę powszechniejsze niż w innych strefach Starego Miasta stosowanie konstrukcji zrębowej. Wyróżnia się tutaj budynek na działce Św. Ducha 46 postawiony na precyzyjnie wykonanym ruszcie.

Wprowadzenie zabudowy murowanej nie zawsze było dostosowane do istniejących granic działek. Widoczne są regulacje przestrzenne zarówno we frontowej partii działek, jak i w tylnej. Stosunkowo regularne są natomiast wymiary kamieniczek i ich powierzchnia (w świetle 98-110 m²). Wszystkie mury kamieniczek wzniesiono w wątku wendyjskim; oczywiście jako pierwsze powstały mury międzydziałkowe, później ściany szczytowe.

Jedynie przebadane wnętrza kamienicy obrazuje skalę przemian w pierwotnym nawarstwieniu terenu. Przekształcenie dawnego przyziemia w piwnicę spowodowało wybranie 2 m dawnych nawarstwień. Praktycznie zachowała się jedna warstwa mierzwy z nieokreślonymi resztkami zabudowy? drewnianej. Wyższe warstwy związane były z użytkowaniem kamieniczki od XIV do XX w.

Uzyskano dalsze źródła do kultury materialnej mieszkańców dawnego Elbląga. Spośród nich zwraca uwagę pas skórzany z XV w. z aplikacjami z brązu. Porównując jednak tegoroczne materiały do zespołów uzyskanych przy ul. Rybackiej i Bednarskiej należy podkreślić, iż reprezentują one wyraźnie niższy standard.

Badania będą kontynuowane.

Gdańsk-Śródmieście

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku

Badania ratownicze prowadzili Zbigniew Borcowski i Elżbieta Kolesowska z Pracowni Archeologii Gdańska Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Finansowane przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku. Miasto średniowieczne i nowożytny.

Badania przeprowadzone zostały na zapleczu posesji nr 3 przy ul. Powroźniczej w Gdańsku, przy okazji wykopów budowlanych pod komorę przyłącza ciepłowniczego dla budynku ZUS. Odbływały się one w 2 etapach — w etapie I sporządzono archeologiczno-konserwatorską dokumentację murów podpiwniczeń XVIII-wiecznych kamieniczek zburzonych podczas ostatniej wojny; etap II polegał na eksploracji archeologicznej do poziomu calca warstw znajdujących się poniżej murowanych piwnic nowożytnych.

Sondaż o rozmiarach ok. 2 x 4 m rozpoczęto od poziomu dna wykopu budowlanego, tj. ok. 1 m n. p. m. (rzędna Kronsztadt) i ok. 3 m od płyt chodnikowych podwórza. Strop calca pierwszego, składającego się z warstwy sprasowanego torfu, wystąpił na gł. ok. 75 cm p. p. m. Z warstwy tej, z gł. ok. 1 m p. p. m. wydobyto zaciosaną dębową belkę o dl. 49 cm, przekazaną do analizy dendrochronologicznej. Dwie następne warstwy nad calcem były typowymi warstwami niwelacyjno-izolacyjnymi z zawartością materiału ceramicznego datowanego na XV i XV/XVI w. W wyżej położoną grubą warstwę szarej gliny wkopana została podwalina drewnianej konstrukcji, odkryta *in situ*. Konstrukcja ta zniszczona została nie wcześniej niż w w. XVII, sądząc po obecności żółtych cegieł holenderskich w warstwie destrukcyjnej. Kolejna faza budowlana w tym rejonie nastąpiła prawdopodobnie też już w w. XVII, wraz ze wzniesieniem murowanej budowli, której fragm. muru (mur nr 1) na fundamencie z głazów polnych znajdowały się na wschodniej granicy wykopu budowlanego i sondażu. Wątek muru 1 bezpośrednio nad ławą fundamentową był mieszany — kamienie i cegła, wyżej zbudowany z cegły ręcznej o wymiarach średnich 8,1 x 14,5 x 30,5 cm, nieregularnie ułożony, z przewagą główek w układzie krzyżowym. Budynek był użytkowany do czasu zburzenia w 1945 r., o czym świadczą przymurowane do niego ściany zrujnowanych piwnic z wypełniskiem z XX w. Wcześniej, prawdopodobnie jeszcze w XVII lub XVIII w., w części północnej mur 1 przecięty został innym murem (mur nr 2), biegnącym na osi wschód-zachód, z którego zachował się jedynie masywny fundament z dużych głazów ułożonych w skrzyni szalunkowej z desek sosnowych o szer. od 36 cm. Mimo tego nowego podziału architektonicznego zachowane zostało jednak pomieszczenie piwniczne (przynajmniej po południowej stronie muru 2) wybudowane w tym samym czasie lub nieco później co mur 1. Konstrukcja tego pomieszczenia była drewniana lub drewniano-ceglana — pozostały jedynie elementy drewnianego szkieletu w postaci słupów i belek zachowanych *in situ*. Poziomy użytkowe tej piwnicy ulegały stopniowemu podwyższaniu — rozróżniono przynajmniej 3 takie poziomy, z których najwyższy można datować na XVIII w. W tym okresie powstał też zapewne mur działawy (mur nr 3), zachowany w profilu zachodnim sondażu do wysokości trzech szycht cegieł ręcznych o średnich wymiarach 8,1 x 14,5 x? cm, ułożonych główkami w układzie krzyżowym na belce podwalinowej spoczywającej bezpośrednio na warstwie gliny. Ten ostatni poziom dzieli od piwnic nowo-